

Смолич Д. В.

к.е.н., доцент,

*Луцький національний технічний університет, Україна;
e-mail: aa0322e@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-6444-9486*

Куцай Н. С.

к.е.н., доцент,

*Луцький національний технічний університет, Україна;
e-mail: nataliakutsai@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-3419-1725*

Завадська О. М.

к.е.н., старший викладач,

*Луцький національний технічний університет, Україна;
e-mail: butterfly.lena86@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-8786-9005*

ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЕДЛИВОЇ ТОРГІВЛІ: ПЕРСПЕКТИВИ, ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ У СВІТІ І УКРАЇНІ

Анотація. Представлено дослідження сутності поняття «справедлива торгівля». З'ясовано, що в сучасних економічних умовах у світі торговельні відносини часто супроводжуються ситуацією, коли фермери і працівники на початку виробничого ланцюга отримують незначну оплату своєї роботи та/або не отримують інших переваг від торгівлі, що вказує на існування несправедливої торгівлі у світі. Особливо поширена ця ситуація у країнах, що розвиваються. Дослідження показало, що справедлива торгівля спрямована на встановлення партнерства між виробниками і споживачами, що забезпечує виробників кращими угодами та створює поліпшені умови торгівлі, що дає їм змогу позитивно вплинути на рівень свого життя. В статті визначено основні принципи чесного торговельного руху і запропоновано доповнення чинної системи принципів. Проаналізовано стандарти чесної торгівлі та їх важливість. Споживачі добросовісної торгівлі допомагають зменшити бідність у світі через їхню щоденну покупку відповідно позначених продуктів. Досліджено маркування та знаки, що свідчать про продаж товарів, ураховуючи стандарти чесного торговельного руху. З'ясовано переваги і можливі загрози «чесної торгівлі» та доведено реалістичність і позитивність цієї альтернативи традиційного підходу до торгівлі для фермерів та виробників у країнах, що розвиваються. Наведено типи підприємств, що займаються чесною торгівлею. Окреслено основні тенденції розвитку справедливого торгового руху у світі. Проаналізовано перспективи цього торговельного руху в Україні, зважаючи на спеціалізацію регіонів. Лівову частку в економіці більшості регіонів України займає сільськогосподарське виробництво. Функціонування агропромислового сектору в цілому характеризується екстенсивним нарощуванням виробництва продукції, відособленістю товаровиробників і низьким рівнем упровадження інновацій. Для зміни ситуації, вітчизняним фермерам слід долучатися до чесної торгівлі, що дасть можливість працювати на прибуток, а не лише на покриття витрат і стимулюватиме розвиток галузі.

Ключові слова: чесна торгівля, соціальний рух Fairtrade, принципи справедливої торгівлі, стандарти Fairtrade, Fairtrade Marks.

Формул: 0; рис. 0; табл.: 2; бібл.: 19.

Smolych D. V.

Ph. D. in Economics, Associate Professor,

*Lutsk National Technical University, Ukraine;
e-mail: aa0322e@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-6444-9486*

Kutsai N. S.

Ph. D. in Economics, Associate Professor,

*Lutsk National Technical University, Ukraine;
e-mail: nataliakutsai@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-3419-1725*

Zavadskaya O. M.

Ph. D. in Economics, Senior Lecturer,

**PECULIARITIES OF FAIR TRADE: PROSPECTS, ADVANTAGES
AND DISADVANTAGES IN THE WORLD AND UKRAINE**

Abstract. Introduction. In the current economic conditions in the world, trade relations are often accompanied by situation when the farmers and workers at the beginning of the production chain receive meagre pay for their work and/or do not get other advantages for trade, which indicates the existence of unfair trade in the world. Especially prevalent this situation is in the countries that are developing. Fair trade aims to change the situation by establishing a partnership between producers and consumers, in which the conditions of fair trade provide producers a better deal and improved terms of trade that gives them the opportunity to affect positively the level of their life and plan for the future. While consumers in the fair trade helps to reduce poverty in the world through their daily purchase of accordingly marked products. Purpose. The aim of the study concerning given above arguments that present issues of international trade, is the analysis of the characteristics, principles, advantages and disadvantages of fair trade and its development prospects in the world and Ukraine in particular. Methods. The following methods were used in the study: logical generalization, synthesis, analysis, comparison — to define the essential characteristics of the concept of «fair trade» and during the study of the principles of fair trade; analysis and comparison to identify the advantages and disadvantages of the fair trade movement. Economics and statistics were used for processing of statistical data of the state of fair trade in the world at present. Results. The study of the nature of «fair trade» is presented. The basic principles of fair trade movement and the proposed addition to the existing system of principles are given. The standards of fair trade and their importance are analysed. The advantages and possible threats of «fair trade» are learned. Realism and positivity of this alternative to a traditional approach of trade for farmers and producers in developing countries are proved. There are given types of businesses engaged in fair trade. The prospects and directions of development of this movement in Ukraine concerning the specialization of regions are diagnosed. Conclusions. The study showed the essence, the main determinants of the success and trends of development of fair trade movement in the world. These trends should be considered when identifying potential opportunities and directions the revitalization of fair trade in Ukraine, concerning the specialization of regions.

Keywords: fair trade, Fairtrade social movement, principles of fair trade, Fairtrade standards, Fairtrade Marks.

JEL Classification: F1

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 2; bibl.: 19.

Смолич Д. В.

к.э.н., доцент,

*Луцкий национальный технический университет, Украина;
e-mail: aa0322e@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-6444-9486*

Куцай Н. С.

к.э.н., доцент,

*Луцкий национальный технический университет, Украина;
e-mail: nataliakutsai@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-3419-1725*

Завадская Е. Н.

к.э.н., старший преподаватель,

*Луцкий национальный технический университет, Украина;
e-mail: butterfly.lena86@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-8786-9005*

**ОСОБЕННОСТИ СПРАВЕДЛИВОЙ ТОРГОВЛИ:
ПЕРСПЕКТИВЫ, ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ
В МИРЕ И В УКРАИНЕ**

Аннотация. Представлено исследование сущности «справедливой торговли», определены основные принципы честного торгового движения и предложены дополнения существующей системы принципов. Проанализированы стандарты честной торговли и их важность. Выявлены преимущества и возможные угрозы «честной торговли». Приведены типы предприятий, занимающихся честной торговлей. Проанализированы перспективы и направления развития данного движения в Украине, учитывая специализацию регионов.

Ключевые слова: честная торговля, социальное движение Fairtrade, принципы справедливой торговли, стандарты Fairtrade, Fairtrade Marks.

Формул: 0; рис. 0; табл.: 2; библи.: 19.

Вступ. У нинішніх умовах господарювання в світі ринкові ціни не завжди відображають адекватну вартість виробництва. Беззаперечним залишається той факт, що в гуманному суспільстві вартість виробництва об'єктивно повинна включати екологічні та особливо соціальні компоненти. Торговельні відносини часто супроводжуються ситуацією, коли фермери та працівники на початку виробничого ланцюга отримують мізерну оплату своєї праці та/або не отримують інші переваги торгівлі, що свідчить про існування не справедливої торгівлі в світі загалом. Особливо поширеною така ситуація спостерігається в країнах, що розвиваються, в тому числі, коли мова йде про країни, що експортують банани, мед, каву, апельсини, какао, бавовну, сушені та свіжі фрукти і овочі, соки, горіхи і насіння, рис, спеції, цукор, чай і вино тощо.

Справедлива торгівля (з англ. Fair trade) покликана змінювати ситуацію, яка склалася за допомогою встановлення партнерства між виробниками та споживачами. В такому партнерстві умови чесної торгівлі забезпечують виробникам кращі угоди та покращені умови торгівлі, що дає їм можливість позитивно вплинути на рівень свого життя і планувати своє майбутнє, в той час як споживачам справедлива торгівля дозволяє знизити рівень бідності в світі через їхню щоденну купівлю відповідно помаркованої продукції.

Розуміння того, що Fair trade є альтернативним підходом до звичайної торгівлі, який диктується вимогами сучасних умов господарювання та базується на партнерстві між виробниками та споживачами, сприяє економічному розвитку у країнах, що розвиваються і зумовлює актуальність дослідження переваг та перспектив такої торгівлі в Україні та світі.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Питання міжнародної торгівлі загалом широко розглядається в науковій вітчизняній та світовій літературі, в той час як проблеми існування несправедливої торгівлі та шляхи їх вирішення залишаються порівняно малодослідженими.

Автор відомої книги «Справедлива торгівля: Посібник для початківців» Жаклін Декарло розглядає чесну торгівлю як позитивну альтернативу бідності, експлуатації людини та висвітлює вплив середньостатистичного споживача на глобальну економіку, який здатен припинити існуючу несправедливість [1]. Офіційний представник програм католицької допомоги в своїй книзі глибоко пояснює основні принципи згаданого руху.

Питання про те, як глобалізація може реально допомогти країнам третього світу у своєму розвитку підняті у праці Джозефа Е. Стігліца та Ендрю Чарлтона «Справедлива торгівля для всіх: Як торгівля може сприяти розвитку» [2]. Автори висунули радикальну реалістичну нову модель для управління торгових відносин між найбагатшими і найбіднішими країнами. Їх підхід призначений для відкриття ринків в інтересах всіх країн, а не тільки самий потужних економік, щоб гарантувати, що торгівля сприяє розвитку.

Аналізуючи добросовісну торгівлю Давід Ренсом пропонує структурний підхід до дослідження цієї тематики [3]. Крім того, вивчаючи розмежування між «вільною» та «справедливою» торгівлею, стверджує, що ключовим питанням є не питання про те, чи слід регулювати торгівлю [4].

50 причин, чому чесна торгівля надає безліч переваг людям та планеті розкрито в одноіменній книзі Литвинова М. та Мадлей Дж. Автори стверджують, що справедлива торгівля є зростаючим світовим рухом, в якому кожен споживач може зіграти свою роль у

поліпшенні та навіть рятуванні життя людей, роблячи глобальну торгівлю кращою для бідних людей [5].

Дерба Міллер у своїй праці «Чесна торгівля» систематизує існуючу світову практику добросовісної торгівлі. Автор пропонує різні точки зору на те, наскільки вигідна справедлива торгівля для країн, що розвиваються, її потенційний вплив на глобальне потепління, а також, чи слід сертифікацію чесної торгівлі розширювати до великих корпорацій [6].

Гарріет Ламб директор фонду Fairtrade, детально аналізує недосколану вартість попиту на дешеві продукти харчування та демонструє інструменти, що можуть виправити дану несправедливість [7].

Довгий шлях, який чесна торгівля пройшла за останні 20 років описано Боус Джоном, який підкреслює важливість забезпечення того, щоб фермери та інші виробники залишалися основними бенефіціарами в чесній торгівлі [8].

Кейт Браун описує чесну торгівлю як стратегію, якою користуються споживачі, при протистоянні моральним протиріччям, пов'язаним із спробами етично купувати продукцію. Окрім аналізу ринку справедливої торгівлі, автор також з нової точки зору розкриває потенціал ринку чесної торгівлі [9].

Незважаючи на достатньо ґрунтовну теоретико-прикладну основу досліджень різних аспектів «чесної торгівлі», актуальною залишається проблематика дослідження перспектив такої торгівлі у світі в цілому та можливостей її активізації в Україні зокрема, зважаючи на реальні переваги та можливі недоліки, а також загрози даного соціального руху.

Метою дослідження, враховуючи наведені аргументи існуючих проблем міжнародної торгівлі, є аналіз особливостей, принципів, переваг та недоліків справедливої торгівлі та перспектив її розвитку в світі та Україні зокрема.

Результати дослідження. Останні десятиліття ознаменувались інтенсивним ростом інтересу до «чесної торгівлі». В усьому світі, особливо в розвинених країнах спостерігається збільшення обсягів продажу товарів під маркою «Fair trade», розширення асортименту продукції з таким маркуванням, вдосконалення каналів розподілу тощо.

Купівля продуктів Fair trade — це потужний спосіб підтримати виробників у країнах, що розвиваються. Справедлива торгівля допомагає працівникам та фермерам забезпечити собі краще життя, адже ключова особливість «чесної торгівлі» полягає в тому, що товари або сировина (наприклад чай, кава, овочі, фрукти, продукція «handmade» тощо) закупаються напряму у виробників, мінаючи посередників, що дозволяє фермерам продати товари за гідну ціну. Fair trade дозволяє краще оплачувати працю в країнах третього світу, розвивати там виробництво й гарантувати етичні стандарти.

Термін «чесна торгівля» офіційно трактується як торгове партнерство, що базується на діалозі, прозорості та повазі, що прагне до більшої справедливості у міжнародній торгівлі. Це сприяє сталому розвитку, пропонуючи кращі умови торгівлі та захисту прав маргінальних виробників та працівників, особливо в країнах, що розвиваються [10].

Погоджуючись з даним визначенням, вважаємо, що торгівля, з врахуванням сучасних тенденцій глобалізації, є реально дієвим рушієм скорочення бідності в світі та сприяння сталому розвитку, за умови коли вона керується метою створення середовища у якому всі виробники матимуть безпечні та стабільні засоби існування, реалізовуватимуть свій потенціал і прийматимуть самостійні рішення щодо свого майбутнього.

Нині в світі є кілька визнаних експертів у сфері справедливої торгівлі, включаючи Fairtrade International (раніше — FLO) [11], World Fair Trade Organization (WFTO — Світова організація чесної торгівлі) [12], Network of European Worldshops (Мережа європейських світових магазинів), Fair Trade Federation (Федерація справедливої торгівлі) [13], компанія Fair Trade USA [14], Fairtrade Foundation (Фундація справедливої торгівлі у Великій Британії) [15].

Необхідною умовою ефективною реалізації чесної торгівлі та нарощення обсягів її продажів є дотримання усіма учасниками системи принципів на яких базується справедлива торгівля.

Принципи справедливої торгівлі (базові п'ять принципів) були розроблені FLO та WFTO як загальне розуміння основ справедливої торгівлі, а саме: доступ до ринків маргіналізованих виробників; стабільні та справедливі торгові відносини; розвиток потенціалу та розширення можливостей виробників; підвищення обізнаності споживачів; справедлива торгівля як «соціальний договір». Вони визначені в «Хартії принципів справедливої торгівлі» та затверджені Правлінням FLO та Генеральною Асамблеєю WFTO [10].

Таким чином, «Хартія принципів справедливої торгівлі» є єдиним міжнародним еталоном для чесної торгівлі, який було прийнято Світовою організацією чесної торгівлі (WFTO) та Fairtrade International у 2009 році. Вона містить пояснення принципів справедливої торгівлі та двох основних напрямів, за допомогою яких ці принципи можуть бути реалізовані.

Світова організація чесної торгівлі визначає розширений перелік з 10 принципів, якими чесні торгові організації повинні керуватися, і здійснює моніторинг, щоб забезпечити підтримку цих принципів: створення можливостей для економічно незахищених виробників; прозорість та підзвітність; справедлива торговельна практика; оплата справедливої ціни; забезпечення відсутності дитячої та примусової праці; прихильність до недискримінації, рівність між чоловіками та жінками та економічне розширення можливостей жінок та свобода асоціації; забезпечення гарних умов праці; забезпечення потенціалоутворення; сприяння чесній торгівлі; повага до навколишнього середовища [12].

Таким чином, як бачимо згадані принципи є основоположними регламентами чесної торгівлі, адже в їх сутності зосереджено досвід реалізації справедливої торгівлі. Зі свого боку, зважаючи на те, що чесна торгівля являє собою добровільний рух, відповідно пропонуємо доповнити наведений перелік засад принципом взаємної відповідальності учасників такої співпраці.

Даний принцип передбачає добровільне вчасне виконання договірних зобов'язань, які виникають між сторонами та породжують їхні взаємні права та обов'язки. Втілення такого принципу можливо за рахунок більш чіткої координації чесної торгівлі, зазначену роль в деякій мірі доцільно відвести органам державної влади, або ж торгово-промисловим палатам, які мають значний досвід в сприянні реалізації ініціатив бізнесової співпраці.

Актуальним вважаємо принцип стимулювання інноваційної діяльності, що полягає в зовнішньому заохоченню маргінальних виробників до створення новітніх інноваційних ідей та рішень, або ж виробництва традиційних товарів з використанням сучасних технологій. Дотримання пропонує принципів дасть можливість дієво покращити результативність чесної торгівлі.

Варто зазначити, коли товар містить марку «Fairtrade», це означає, що виробники та торговці досягли стандартів Fairtrade. Стандарти Fairtrade призначені для подолання дисбалансу влади в торговельних відносинах.

Стандарти Fairtrade встановлюються відповідно до «Кодексу доброї практики ISEAL». Цей процес передбачає проведення широких консультацій із зацікавленими сторонами. Рішення про стандарти Fairtrade приймаються Комітетом міжнародних стандартів Fairtrade.

Слід зауважити, що на практиці стандарти застосовуються як до виробників, так і до торговців. Стандарти охоплюють основні вимоги, яким виробники повинні відповідати, щоб бути сертифікованими, а також вимоги до розвитку, які спонукають виробників до постійного вдосконалення та інвестування у розвиток своїх організацій та їх працівників, що на наш погляд, свідчить про їх важливість, особливо в нинішніх умовах господарювання.

Більшість продуктів мають встановлену мінімальну ціну Fairtrade, яку необхідно сплачувати виробникам. Крім того, виробники отримують додаткову суму, Fairtrade Premium, яку вони можуть інвестувати у свої підприємства.

Fairtrade Marks – це всесвітньо визнані символи системи Fairtrade. Дані продукти, відповідають міжнародним стандартам соціальних, екологічних та економічних стандартів Fairtrade. Марки Fairtrade є зареєстрованими товарними знаками, якими володіє та

ліцензується Fairtrade International [11].

Знак «Fairtrade» можна знайти на асортименті продукції, що налічує понад 27 000 по всьому світу, включаючи продукти харчування та напої, одяг, а також ювелірні вироби з золота Fairtrade та інших дорогоцінних металів [12].

Як правило, коли мова йде про «справедливу торгівлю» її сприймають як кращий, більш моральний спосіб ведення бізнесу, ніж звичайний підхід до міжнародної торгівлі, разом з тим в науковій літературі інколи зустрічаються деякі критичні зауваження, що стосуються системи справедливої торгівлі.

В таблиці 1. Представляємо наше бачення систематизації існуючих переваг та можливих недоліків, які характерні чесній торгівлі.

Таблиця 1

Сутнісна характеристика переваг та можливих недоліків чесної торгівлі

Перевага	Характеристика	Недолік	Характеристика
Інструмент боротьби з бідністю в світових масштабах	Змінюючи традиційних підхід до торгівлі, вибравши Fairtrade, покупці, прихильники, підприємства мають можливість здійснити зміни через їх повсякденні дії купівлі продукції Fairtrade. Віддалені маргінальні громади мають інфраструктуру, яка раніше не існувала: школи, електрика та чиста вода.	Надлишок сертифікації	Частка продуктів, класифікованих як чесна торгівля, фактично продавалася на ринках справедливої торгівлі, достатньою мірою, щоб відшкодувати витрати на сертифікацію.
Система що створює довгострокові стабільні відносини	Fairtrade дозволяє забезпечити працівникам не лише фінансовий пакет, який гарантує виплату їм справедливої заробітної плати, а передбачає створення системи, в якій відносини, що складатимуться між покупцем і виробниками третіх країн, в кінцевому підсумку дасть змогу цим працівникам та їх спільноті процвітати і досягти.	Збільшення нерівності на деяких ринках	Деякі дослідження показують, що запровадження певних стандартів справедливої торгівлі може спричинити більшу нерівність на деяких ринках, де ці жорсткі правила неприйнятні для конкретного ринку.
Реалістична та позитивна альтернатива для фермерів та виробників у країнах, що розвиваються	Справедливий торговий рух допомагає викоринувати використання дитячої праці в світі, враховує гендерну рівність, зменшує боргове навантаження на фермерів країн, що розвиваються.	Невиконання стандартів добросовісної торгівлі	Скарги на невиконання стандартів даної торгівлі, а виробники, імпортери отримують прибуток, уникаючи їх.
Підтримка і захист навколишнього середовища	Покупці та імпортери продуктів Fair Trade віддають перевагу покупці продуктів, виготовлених із сировини, що мають найменший загальний вплив на навколишнє середовище.	Позитивні наміри, але насправді більше шкоди, ніж користі	Справедлива торгівля спотворює місцеві ринки шляхом встановлення високої ціни на товари лише для невеликого відсотка виробників.
Можливий гармонійний баланс між вільною та чесною торгівлею	Баланс між вільною та чесною торгівлею, створює гармонію в якій бідні на мікрорівні можуть процвітати разом з багатими. Зрештою, при щасливій, здоровій робочій силі зростає лояльність, власність та продуктивність, що в кінцевому підсумку піднімається до загального економічного зростання нації в цілому.	«Несугте-вість» для масштабного зменшення бідності	Чесна торгівля не сприяє економічному розвитку належним чином, а це перешкоджає бідним отримати інструменти для успішного поліпшення своїх фінансових перспектив.

Джерело: Складено авторами

Разом з тим, враховуючи наведені в таблиці 1 негативні аргументи, вважаємо, що нині ведення бізнесу за принципами чесної торгівлі є корисним і ефективним способом гуманної торгівлі в світі.

В науковій літературі встановлено основні типи підприємств що займаються чесною торгівлею, що відображено в таблиці 2 [1].

Типи підприємств що займаються чесною торгівлею

Вид діяльності	Взаємодія з продуктами fair trade
Справедливі торгові організації (організації fair trade)	Найвищий ступінь взаємодії
	Еквівалентний обмін
	Глобальні ремесла
Організації, керовані цінностями	Зелена гірська кава
Проактивний соціально відповідальний бізнес	Starbucks
	Whole Foods
Захисний соціально відповідальний бізнес	Procter & Gamble
	Найнижчий ступінь взаємодії

Джерело: DeCarlo Jacqueline [1]

Говорячи статистичними фактами про бізнес середовище, яке формує навколо себе чесна торгівля, слід сказати, що зараз існує понад 1,5 мільйона фермерів та працівників сертифікованих виробничих організацій Fairtrade. При цьому, 25 % всіх фермерів та працівників – жінки, з них 46 % працює на плантаціях та 22 % – у невеликих фермерських організаціях. Крім того, налічується 1210 сертифікованих виробничих організацій у 75 країнах [16].

Всесвітньо, 40 % усіх виробничих організацій Fairtrade продають більше половини їх сертифікованого врожаю на умовах Fairtrade [14].

Слід зазначити, окрім бізнесу, впродовж останніх років студентські та шкільні колективи також активно працювали над просуванням продукції чесної торгівлі. Зокрема, у Великій Британії існує близько 1100 шкіл Fairtrade, які дають школярам початкової та середньої школи можливість дізнатися про глобальні проблеми, зокрема, що пов'язані з продажем їжі, а також надають інформацію про придбання та використання продуктів Fairtrade [15].

Залучення церковних організацій було і залишається також невід'ємною частиною соціального руху чесної торгівлі.

Окреслюючи перспективи справедливої торгівлі, слід зазначити, що у світі даний громадський рух з кожним роком набирає популярності та доводить ефективність своїх результатів на практиці. У США торгівля Fairtrade зросла на 33 % у 2017 році, а кількість продуктів зросла майже вдвічі. 2018 рік відзначився позитивним впливом на фермерів та працівників, які долучились до даного руху. Продажі Fairtrade у США сягнули майже 5,28 млн дол. В глобальному масштабі ця сума перевищила 150 млн дол. у 2017 році [14].

Вагому частку в економіці більшості регіонів України займає сільськогосподарське виробництво. Зокрема, на Волині виробництвом сільськогосподарської продукції займається 311 підприємств різних форм господарювання. З них понад 71 % становлять господарські товариства та приватні підприємства, у власності і користуванні яких знаходилось 84,0 % сільськогосподарських угідь. Діючих фермерських угідь налічується 680 [18].

Це свідчить про те, що регіон як і власне наша країна спеціалізується на сільськогосподарському виробництві. На наш погляд, саме сільське господарство є найбільш актуальним нині напрямком для запровадження принципів чесної торгівлі.

Функціонування аграрного сектору в цілому характеризується екстенсивним нарощуванням виробництва продукції, відособленістю товаровиробників та низьким рівнем впровадження інновацій, що зумовлює зниження конкурентоспроможності продукції, реалізацію продукції за несправедливою ціною, втрату ринків збуту. Власне, для зміни ситуації, фермерам слід долучатися до Fair trade, що дасть можливість працювати на прибуток, а не на покриття витрат та стимулюватиме розвиток галузі.

Висновки. Проведене дослідження показало сутність, основні детермінанти успіху та тенденції розвитку чесного торговельного руху в світі. Нині Fairtrade охоплює 1,5 млн. чоловік, переважно фермерів та працівників, у більш ніж 70 країнах, що розвиваються. Ці тенденції слід враховувати при визначенні потенційних можливостей та напрямків активізації чесної торгівлі в Україні, зважаючи на спеціалізацію її регіонів. Вважаємо, що сільськогосподарське виробництво в першу чергу нині є тим напрямком, в якому слід активно запроваджувати принципи чесної

торгівлі в Україні, особливо при збуті продукції за кордон. Отримані результати становитимуть основу подальшого дослідження методологічних засад оцінки залежності між ефективністю чесної торгівлі та результативністю зменшення бідності в світі.

Література

1. De Carlo J. *Fair Trade: A Beginner's Guide* / J. De Carlo. — Oxford : Oneworld, 2007. — 176 p.
2. Stiglitz J. *Fair Trade for All: How Trade Can Promote Development* / J. Stiglitz and A. Charlton. — Oxford : Oxford University Press, 2007. — 316 p.
3. Ransom D. *Fair trade* / D. Ransom. — Brno : Doplněk, 2011. — 138 p.
4. Ransom D. *The no-nonsense guide to Fair trade* / D. Ransom. — London : New Internationalist, 2006. — 142 p.
5. Litvinoff M. *50 reasons to buy Fair trade* / M. Litvinoff, J. Madeley. — London : Pluto press, 2007. — 256 p.
6. Miller D. A. *Fair Trade* / Debra A. Miller. — Detroit : Greenhaven Press, 2010. — 202 p.
7. Lamb H. *Fighting the banana wars and other Fairtrade battles* / H. Lamb. — UK : Random House, 2009. — 256 p.
8. Bowes. *The Fair Trade Revolution* / J. Bowes. — London : Pluto press, 2011. — 288 p.
9. Brown K. *Buying into Fair Trade: Culture, Morality, and Consumption* / K. Brown. — New York : NYU Press, 2013. — 199 p.
10. Словник термінів Fair trade // Спільна публікація Всесвітньої організації чесної торгівлі, Fairtrade International та FLO-CERT від 28 червня 2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/about_fairtrade/2011-06-28_fair-trade-glossary_WFTO-FLO-FLOCERT.pdf.
11. Офіційний сайт Fairtrade International (FLO) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.fairtrade.net>.
12. Офіційний сайт World Fair Trade Organization (WFTO) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://wfto.com/fair-trade/10-principles-fair-trade>.
13. Офіційний сайт Fair Trade Federation [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.fairtradefederation.org.
14. Офіційний сайт Fairtrade America [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.fairtradeamerica.org.
15. Офіційний сайт Fairtrade Foundation [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.fairtrade.org.uk>.
16. 14 things you did not know about Fairtrade [Electronic resource]. — Available at : <https://www.thestudentsunion.co.uk/news/article/TheSUatUWE/14-things-you-did-not-know-about-Fairtrade>.
17. Hari J. Do You Want Free Trade — or Fair Trade That Helps the Poor? / J. Hari // *The Independent*. — 2008. — August № 1 [Electronic resource]. — Available at : www.independent.co.uk/opinion/commentators.html.
18. Статистичний щорічник «Волинь» / [за ред. В. Ю. Науменка]. — Луцьк : Головне управління статистики у Волинській області, 2016. — 473 с.
19. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.

Стаття рекомендована до друку 03.09.2018

© Смолич Д. В., Куцай Н. С.,
Завадська О. М.

References

1. De Carlo J. (2007). *Fair Trade: A Beginner's Guide*. Oxford: Oneworld.
2. Stiglitz, J., & Charlton, A. (2007). *Fair Trade for All: How Trade Can Promote Development*. Oxford: Oxford University Press.
3. Ransom, Dd. (2011). *Fair trade*. Brno: Doplněk.
4. Ransom, D. (2006). *The no-nonsense guide to Fair trade*. London: New Internationalist.
5. Litvinoff, M., & Madeley J. (2007). *50 reasons to buy Fair trade*. London: Pluto press.
6. Miller, D. A. (2010). *Fair Trade*. Detroit: Greenhaven Press.
7. Lamb, H. (2009). *Fighting the banana wars and other Fairtrade*. UK: Random House.
8. Bowes, J. (2011). *The Fair Trade Revolution*. London: Pluto press.
9. Brown, K. (2013). *Buying into Fair Trade: Culture, Morality, and Consumption* USA: NYU Press.
10. World Fair Trade Organization, Fairtrade International, & FLO-CERT. (June 28, 2011). *Fair Trade Glossary*. Retrieved from https://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/about_fairtrade/2011-06-28_fair-trade-glossary_WFTO-FLO-FLOCERT.pdf.
11. The official website of the Fairtrade International (FLO). (n. d.). www.fairtrade.net Retrieved from: <https://www.fairtrade.net>.
12. The official website of the World Fair Trade Organization (WFTO). (n. d.). wfto.com. Retrieved from <http://wfto.com>.
13. The official website of the Fair Trade Federation. (n. d.). www.fairtradefederation.org. Retrieved from www.fairtradefederation.org.
14. The official website of the Fairtrade America. (n. d.). www.fairtradeamerica.org. Retrieved from www.fairtradeamerica.org.
15. The official website of the Fairtrade Foundation. (n. d.). www.fairtrade.org.uk. Retrieved from <http://www.fairtrade.org.uk>.
16. 14 things you did not know about Fairtrade. (February 25, 2016). Retrieved from <https://www.thestudentsunion.co.uk/news/article/TheSUatUWE/14-things-you-did-not-know-about-Fairtrade>.
17. Hari, J. (August 1, 2008). Do You Want Free Trade — or Fair Trade That Helps the Poor? *The Independent*. Retrieved from www.independent.co.uk/opinion/commentators.html.
18. Науменка, В. Ю. (Ed.). (2016). *Statystychnyi shchorichnyk «Volyn» [Statistical Yearbook Volyn]*. Lutsk: The Department of statistics in Volyn region [in Ukrainian].
19. State Statistics Service of Ukraine. (n. d.). Derzhavna sluzhba statyky Ukrainy. Holovne upravlinnia statyky u Volynskii oblasti [The official website of the State Statistics Service of Ukraine]. www.lutsk.ukrstat.gov.ua. Retrieved from <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

The article is recommended for printing 03.09.2018

© Smolych D. V., Kutsai N. C.,
Zavadskaya O. M.